

Název a adresa školy:	Střední škola průmyslová a umělecká, Opava, příspěvková organizace, Praskova 399/8, Opava, 746 01
Název operačního programu:	OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost, oblast podpory 1.5
Registrační číslo projektu:	CZ.1.07/1.5.00/34.0129
Název projektu	SŠPU Opava – učebna IT
Typ šablony klíčové aktivity:	III/2 Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT (20 vzdělávacích materiálů)
Název sady vzdělávacích materiálů:	Technologie grafiky II
Popis sady vzdělávacích materiálů:	Technologie grafiky II, 2. ročník
Sada číslo:	A-03
Pořadové číslo vzdělávacího materiálu:	07
Označení vzdělávacího materiálu: (pro záznam v třídní knize)	VY_32_INOVACE_A-03-07
Název vzdělávacího materiálu:	Akvatinta a rezerváž
Zhotoveno ve školním roce:	2011/2012
Jméno zhotovitele:	Mgr. Lenka Kašpárková

Akvatinta a rezerváž

Plán učiva

- Akvatinta.
- Rezerváž.
- Vykřívání asfaltovým lakem.
- Inkoustová rezerváž.
- Otázky pro zopakování učiva.

Akvatinta (zrnkový lept) (C5)

Technika zrnkového leptu se zažitým italským názvem „*akvatinta*“ je metoda, která vytváří tónovou kresbu na kovové desce nazržené přitaveným syrským práškovým asfaltem nebo kalafunou. Různými faktory (kvalita zrna, způsob naprášení zrna, síla leptadla, délka leptání ...) ovlivňujeme intenzitu jednotlivých polotónových ploch rozložených na drobné tiskové body, ze kterých je celý obraz vybudován.

Akvatintu vynalezl v polovině 18. století Francouz Jean-Baptista le Prince. Mistrem této techniky se stal zejména geniální španělský malíř a grafik Francisko de Goya.

Technologický postup: Připravenou desku naprášíme práškovým syrským asfaltem nebo kalafunou v prašné skříni (viz obr. vpravo) nebo ručním posypáním (pryskyřičný prášek zabalíme do kusu plátna

a poklepáváme jím nad deskou). Po naprášení desky pryskyřicí zrno k desce přitavíme na elektrickém vařiči.

Vykrývání a leptání:

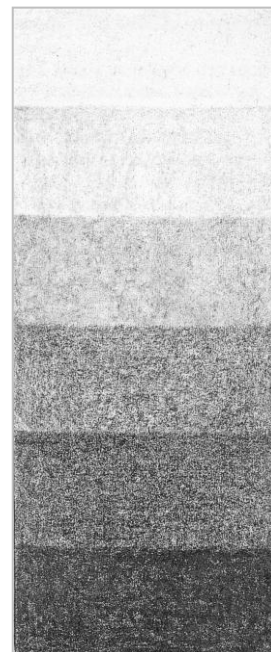
U akvatinty se deska leptá postupně. To znamená, že ji během leptání dáváme do kyseliny vícekrát. Tomuto postupu říkáme „**leptání na stavy**“. Jeho výsledkem je škála polotónů.

Postupujeme tak, že si opauzujeme kresbu a postupně vykrýváme plochy od bílých až po nejtmaší (viz. technika rezerváže), přičemž po každém „stavu“ ponoříme desku na 2 – 3 sekundy do kyseliny. Leptací časy pro jemné zrno mohou být přibližně 2, 4, 8, 16 ... vteřin, a pro hrubší zrno 3, 6, 12, 24 ... vteřin. Plochy vzniklé leptáním „na stavy“ po dobu jednotlivých časů, nám vytvoří leptací škálu, kterou vidíte na obrázku. Nejsvětlejší budou místa vykrytá ještě před prvním leptáním.

Technika akvatinty má velké množství obměn (různých postupů), jimiž dojdeme přibližně ke stejnému výsledku. Zrno například můžeme vytvořit

také jiným způsobem, než je naprášení asfaltového prášku. A to tak, že desku s naneseným pevným krytem protáhneme několikrát v lisu společně se skelným papírem patřičné hrubosti, přičemž skelný papír pokaždé otočíme. Dál desku zpracujeme jako u běžné akvatinty. Jiným postupem je **akvatinta škrábaná**, kdy snižujeme již vyleptané akvatintové zrno pomocí škrabky a hladítka, podobně jako u mezzotinty, což dovoluje dokonalou modelaci polotónů.

Akvatinta může být použita jak samostatně (bez lineární kresby), tak v kombinaci s čárovým leptem, měkkým krytem nebo suchou jehlou, kterými doplníme akvatintové polotóny lineární kresbou.

Obrázek 1:
Polotóny v akvatintě

Rezerváž (vykrývaný lept)

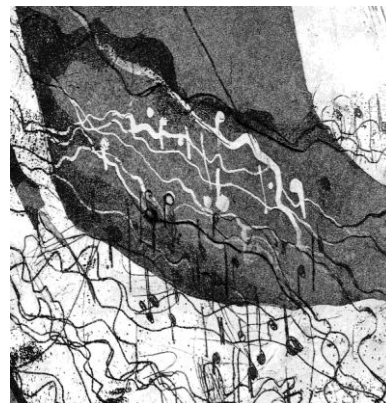
Technika rezerváže je úzce spjatá s akvatintou. Je to pomocná technika, která slouží k vytvoření zrnité lineární kresby nebo bílé kresby na polotónové ploše při akvatintě. Samostatně se používá velmi zřídka. Postupů, jak vytvořit rezerváž, je více. Jsou založeny na tom, že buď kreslíme pod leptací kryt (tím mu zabráníme, aby přituhnul k desce, a snadno se z těchto míst odstraní), nebo kreslíme na kryt různými prostředky, které ho rozpouští.

Rezerváž rozeznáváme **pozitivní** a **negativní**.

U pozitivní rezerváže vytváříme tmavé zrnité linie na světlém pozadí, u negativní rezerváže je tomu naopak.

K vytvoření kresby můžeme použít různé prostředky, například asfaltový lak (syrský asfalt v terpentýnu), temperovou barvu, inkoust smíchaný s arabskou gumou, litografickou křídou, olivový olej obarvený sazemi apod.

Postupy zpracování se liší podle použitého prostředku a podle toho, zda chceme vytvořit rezerváž pozitivní či negativní.

Obrázek 2: Rezerváž

Vykrývání asfaltovým lakem

Pozitivní

Asfaltovým lakem vykrýváme na desce opatřené akvatintovým zrnem místa kolem zamýšlených tmavých linií či ploch kresby. Můžeme také vykrývat postupně různé části desky, leptat na stavy a vytvořit tak více polotónů.

Negativní

Asfaltovým lakem kreslíme (vykrýváme) na desku opatřenou akvatintovým zrnem v místech, kde chceme mít bílé negativní linie na tmavém pozadí.

Inkoustová rezerváž

Pozitivní

Běžný inkoust do plnicích per smícháme s trochou hustého roztoku arabské gummy a několika kapkami glycerínu. Směsí kreslíme na dobře odmaštěnou desku. Až je kresba hotová, přelijeme desku roztokem kalafuny v lihu (prýskavý kryt). Po zaschnutí vymyjeme kresbu ve vodě. Kresbu z jemných čar musíme leptat přímo, při širších liniích ji opatříme akvatintovým zrnem. Můžeme leptat i na stavy a vytvořit tak více polotónů.

Negativní

Desku natřeme rovnoměrnou vrstvou inkoustu, arabské gummy a lihu. Po zaschnutí prorýváme kresbu tupou jehlou nebo ruletou. Hotovou kresbu přetřeme slabým roztokem prýskavého krytu a pod tekoucí vodou vymyjeme štětcem spodní inkoustovou vrstvu. Na desce nyní zůstane pouze kresba prýskavého krytu. Naneseme akvatintové zrno a leptáme. Místa pod prýskavým krytem zůstanou

bílá, plochy se zrnem budou tmavé. Můžeme vytvořit opět stupnici polotónů tím, že leptáme na stavy.

Pozitivní a negativní temperová rezerváž

Postupujeme stejně, pouze místo inkoustu používáme patřičně zředěnou temperovou barvu.

Negativní křídlová rezerváž

Na desku s přitaveným kalafunovým zrnem kreslíme litografickou křídou ty části, které mají zůstat bílé. Potom běžným způsobem leptáme.

Pozitivní olejová rezerváž

Kreslíme štětcem na desku s pevným nezačazeným krytem. Pracujeme s barvou vyrobenou z olivového oleje a sazí. Olej narušuje kryt v místech kresby. Jemnou hadříkem tento rozpuštěný kryt odstraňujeme a tím obnažíme kov. Kresbu pokryjeme akvatintovým zrnem a leptáme.

Otázky pro zopakování učiva

1. Jaký je princip akvatity?
2. Jak se jinak také akvatinta nazývá?
3. Kdo vynalezl akvatintu?
4. Vyhledej na internetu akvatinty Franciska de Goya.
5. Co je to rezerváž?
6. Jakými způsoby lze rezerváž provádět?

Seznam použité literatury

- KREJČA, A.: *Grafické techniky*. Praha: Aventinum, 1995. ISBN 80-85277-48-4
- SMITH, R.: *Encyklopedie výtvarných technik a materiálů*. 1. vydání. Praha: Slovart, 2000. ISBN 60-7209-245-6
- Uměleckoprůmyslové museum v Praze: *Příběhy materiálů: Tisk a obraz* [online]. c2004, [cit. 3. 1. 2012]. Dostupný z: < <http://www.upm.cz/index.php?language=cz&page=204>>.

Obrázek: Archív autorky.